

قدیمی‌ترین مقتل مکتوب درباره امام حسین(ع)

۱۱ آذر ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۰۴

قدیمی‌ترین مقتلی که از واقعه کربلا در دست است، مقتل ابو مخنف لوط بن یحیی ازدی است که در قرن دوم هجری نوشته شده است.

مقتل‌نویسی از واقعه کربلا از قرن دوم آغاز شد و تا قرن‌ها ادامه داشت. هرچند در مستند بودن برخی از این مقاتل در میان کارشناسان بحث است، اما بسیاری بر این باورند که مقاتلی که در قرون دوم تا پنجم نوشته شده‌اند، به نسبت آثاری که از قرن هفتم و هشتم و یا حتی بعد از آن به دست رسیده‌اند، از ارزش بیشتری از منظر سندیت و موثق بودن، برخوردارند؛ چرا که نگارندگان این دسته از آثار کوشیده‌اند تا با ارائه اسناد مورد اطمینان، دقیق‌ترین روایت را از واقعه کربلا داشته باشند؛ حال آن‌که به نظر می‌رسد آثاری که در دوره استیلای مغولان نوشته شده‌اند، در پاره‌ای از مباحث، از نظر صحت دچار خدشه باشند. به هر روی، در پژوهش‌های تاریخی، عموماً منبعی که به واقعه نزدیک‌تر باشد، بیشتر مورد استناد قرار می‌گیرد. گفته می‌شود که مقتل ابومخنف ازدی معروف به «مقتل الحسین(ع)»، که در قرن دوم هجری نوشته شده، قدیمی‌ترین این مقاتل باشد. انتشارات خیمه چندی پیش این کتاب را به همراه ترجمه فارسی از مقتل، به کوشش حجت‌الله جودکی و با مقدمه محمدمهدی جعفری منتشر کرد.

جودکی در مقدمه این کتاب، به ارزش کار ابومخنف اشاره می‌کند و می‌نویسد: «این کتاب بعد از آن که توسط ابوجعفر محمدبن جریر طبری (متوفای سال ۳۱۰ ق) نقل شد و مورخان دیگری مانند ابوالفرج اصفهانی خلاصه آن را در کتاب خود جای دادند و شیخ مفید هم در کتاب الارشاد مطالب زیادی از آن نقل کرد، به مرور دچار تحریف شده و متن اصلی به دست فراموشی سپرده شد. آنچه در دست عوام به عنوان مقتل الحسین(ع) ابومخنف باقی ماند، هیچ شباهتی با متن اصلی نداشت و آکنده از دروغ و تزویر بود.»

مترجم کتاب تلاش کرده تا با استخراج سخنان ابومخنف از نسخه‌ای از کتاب طبری در مصر و مقایسه آن با دیگر نسخ، به صحیح‌ترین نقل قول در این باره دست یابد. به گفته مترجم، تاکنون ترجمه فارسی و یا متن عربی مقتل حاضر سال‌ها پیش منتشر و عرضه شده است، اما این اولین بار است که ترجمه مقتل ابومخنف همراه با متن عربی آن در اختیار پژوهشگران تاریخ و علاقمندان این حوزه قرار می‌گیرد.

درباره ارزش کار ابومخنف سخنان بسیاری از سوی کارشناسان ارائه شده است. محمدمهدی جعفری، استاد دانشگاه، بر کتاب حاضر مقدمه‌ای جامع نوشته که در کنار بررسی سیر مقتل‌نویسی در تاریخ ادبیات عرب، ویژگی‌های این دسته از آثار و ضعف‌ها و قوت‌های آنها، به بررسی کار ابومخنف نیز پرداخته و مفصلاً به این موضوع ورود کرده است. ارزش کار جعفری از آن جهت است که یک‌سویه به کتاب ننگریسته و در کنار ذکر محاسن، نگاهی هم به معایب این مقتل دارد.

او در بخشی از این مقدمه می‌نویسد: «گزارش ابومخنف از حماسه کربلا، به علت نزدیکی او به زمان واقعه و نیز امامی و کوفی و ثقه بودن او، در مجموع اطمینان ما را بدین مقتل استوار و تثبیت می‌کند؛ لیکن با تأمل در برخی از مطالب کتاب به تردید و تشکیک دچار می‌شویم و به یاد گفته بل خاورشناس می‌افتیم که با قاطعیت اظهار می‌کند که آنچه از ابومخنف به دست ما رسیده از ساخته‌های متأخران است. ...» نگارنده ای مقدمه سپس به ذکر نمونه‌هایی در این رابطه می‌پردازد:

«می‌گویند چون ابن زیاد سپاهی به فرماندهی عمر ابن سعد برای جنگ با امام حسین(ع) به کربلا فرستاد، به جز سپاه حر که قبلاً رفته بود، هشتاد هزار سوار از مردم کوفه تشکیل شد که نه شامی در آن بود و نه حجازی(ص ۸۰). آیا کوفه در سال ۶۰ هجرت چند نفر جمعیت داشته که هشتاد هزار نفر سرباز برای جنگ با امام حسین(ع) از آن تشکیل می‌شود؟ شهید مطهری در جزوه تحریفات عاشورا که مجموعه چهار سخنرانی است، از کتاب اسرار الشهاده نقل می‌کند که سپاه عمر بن سعد در کربلا یک میلیون و ششصد هزار نفر بوده که امام حسین(ع) در روز عاشورا سیصد هزار نفر از آنان را به دست خویش کشت؛ بدیهی است که این رقم اغراق‌آمیز و غیر عقلانی، از هشتاد هزار نفر ابومخنف شروع شده تا به یک میلیون و ششصد هزار نفر اسرار الشهاده رسیده است.

تعداد کشته‌شدگان مشخص شده سپاه امام حسین(ع) در روز عاشورا به جز کشتگانی که به لفظ «رجالاً» یا «خلقاً کثیراً» از آنها یاد می‌شود، به روایت ابومخنف جمعاً ۳۵۳۶ نفر است که این رقم نیز اغراق‌آمیز به نظر می‌رسد. درست است که در روز عاشورا ایمان در برابر کفر و تردید و طمع و ترس قرار داشت، لیکن خداوند در قرآن خطاب به اصحاب رسول خدا، در بیشترین ارزیابی قدرت، هر شخص با ایمان را در برابر با بیست نفر مشرک و کافر بی‌ایمان قرار داده است و نه بیشتر. به ویژه آنکه مطابق رقم مذکور، تعداد هفتاد، هشتاد یا نود نفر از کوفیان به دست افرادی کشته می‌شوند که کودک یا نوجوانی بیش نیستند ...»

در ادامه کتاب، پیشگفتاری نقل شده که در آن تاریخچه مقتل‌نگاری و دسته‌بندی‌هایی از آن نقل شده است. ادامه کتاب نیز، به ارائه مقتل ابومخنف می‌پردازد. آنچه که از ابتدای این بخش به عنوان بخش اصلی مقتل یاد می‌شود، به خلافت رسیدن یزید ابن معاویه است. در این بخش مباحث مختلفی مانند وضعیت سیاسی حاکم در این زمان و زمان به خلافت رسیدن یزید مطرح می‌شود.

در بخش‌های دیگر مقتل نیز موضوعاتی چون هجرت امام از مدینه به مکه، جنبش شیعیان در کوفه و بصره، فرستاده شدن مسلم

به کوفه، ورود عبیدالله ابن زیاد به کوفه، دستگیری هانی ابن عروه، قیام مسلم در کوفه و دستگیری و شهادت او و در نهایت روایت واقعه کربلا مطرح میشود. منبع: تسنیم

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۲۱۴۵/ع-حسین-امام-درباره-مکتوب-مقتل-ترین-قدیم/>